

Na papieren regen komt digitale zonneshijn (1)

Lucht heeft een belangrijke invloed op het welzijn van de medewerkers in het kantoorgebouw. In een vorig nummer (mei 1999) van Facto is hierover het een en ander toegelicht. In het artikel werd onder andere ingegaan op een afdeling van een bedrijf waar sprake was van een hoger ziekteverzuim omdat daar papier hoog opgestapeld stond en er onvoldoende werd opgeruimd.

Wordt de lucht helderder door digitalisering van papier of komen er andere (mentale) ziekteverschijnselen voor in de plaats? Dit artikel gaat meer over de filosofische kant van papier en hoe de mens reageert op stoffelijk papier versus digitaal papier. Deel 2 (Facto nummer 9, september 1999) belicht de praktische kant.

Leo A.M. Hooijmans¹

Het begon allemaal met het spijkerschrift in het oude Mesopotamië. Daarna zijn er nog vele vormen van informatieopslag gekomen die de eeuwen hebben doorstaan. Dat wil niet direct zeggen dat men ze direct kon lezen. Hele volksstammen schriftdeskundigen hebben er jaren later met het vertalen nog hun boterham mee verdiend. Het perkament en het zuurvrije papier kunnen ook nog eeuwenlang meegaan en niet alleen worden gebruikt voor wetenschappelijk onderzoek maar ook voor leesvoer ter lering en de vermaak. Maar toen in het begin van de 19e eeuw de eerste papiermachines (voor cellulosepapier) werden ontwikkeld kwam de grote informatiestroom langzaam op gang. In de jaren tachtig van deze eeuw kwam de stroomver-

¹Leo Hooijmans van Galileo & Partners te Noordwijk is kenniswerker op het gebied van de kantoorindeling en -uitrusting. De opleidingen die hij samen met Maarten van 't Hof geeft en het advieswerk hebben met name te maken met bouwplanning & oppervlakteberekening, archivering & registratuurplanning (bewaarkunde), arbo & ergonomie in het kantoor, meubelplanning & -selectie, elektronisch tekenen & inventarisbeheer.

snelling. De mainframe-computer, het fotokopieerapparaat en de PC zorgden (in tegenstelling van wat men van automatisering verwachtte) voor een zee aan papier, waar bijna ieder bedrijf en individu in verzuipt.

Een zaterdageditie van een landelijk dagblad geeft in totaal meer informatie dan een burger in de Middeleeuwen in zijn hele leven tot zich kreeg. De informatie van deze krant zit in zeg maar een week, veertien dagen al weer in de hergebruikprocedure en zal aan het nageslacht hoofdzakelijk op een andere manier worden doorgegeven.

De ene vraag zal zijn of boek-, film-, video enzovoort wel zo lang zullen bestaan als het spijkerschrift. De andere vraag is of de informatie over de huidige maatschappij wel iets is om generaties lang te bewaren. Ik kan er niet vrolijk van worden wanneer journaalbeelden uit 1999 en bijvoorbeeld een videoband van de Jerry Springershow over een paar eeuwen als voorbeeld gebruikt worden hoe het er anno 1999 uitzag. De banden van Swiebertje, ja dat zou misschien nog wat zijn, maar die schijnen door een foutje in Hilversum allemaal al gewist te zijn.

Terug naar de arbeidsomstandigheden op kantoor. Om een paar zaken uit te splitsen en op een rijtje te zetten, komen in dit deel de volgende aandachtspunten aan bod:

- Wat is papier en wat is digitaal?
- Waarom hangt de mens (nog) zo aan papier?
- Wat kost papier voor de organisatie?
- Wanneer heeft papier de voorkeur en wanneer digitale opslag?

Papier? Digitaal?

Even de CD-rom met de digitale Winkler Prins erbij. **Papier**, een dun materiaal dat vnl. bestaat uit korte plantaardige vezels. Afhankelijk van de papiersoort zijn deze vezels vermengd met harslijm, vulstoffen, kleurstoffen, enz. **Digitaal**, term voor informatie in de vorm van een getal. Voor computers wordt gebruikgemaakt van een tweewaardige code, waarin alle op te bergen tekens worden voorgesteld door slechts twee symbolen, t.w. 0 en 1. Zie ook talstelsel.

Als je dit kopieert naar je tekstverwerker vanuit de Microsoft Encarta (waar de Winkler Prins is bijgevoegd) vermeldt hij direct in de kopietekst dat alle rechten zijn voorbehouden. Heeft Bill Gates ook al recht op de woordjes *papier en digitaal*?

In de praktijk komt het er op neer dat cellulosepapier in het algemeen makkelijk in de hand genomen kan worden. Als het netjes (in een bibliotheek en/of archiefsysteem) wordt opgeborgen kan het weer redelijk goed worden teruggevonden. Men moet altijd naar het papier toe of het papier moet bij de lezer bezorgd worden. Op papier slaat men zaken op om te lezen en/of te kijken.

Voor digitaal papier heeft men altijd stroom nodig om informatie op een beeldscherm te goochelen. Het meest bekende beeldscherm voor dit doel is de monitor van de PC. Maar ook het TV-scherm, laptops, handpalmcomputers, schermen op informatiezuilen enzovoort, kunnen het digitale papier tot leven roepen. *Tot leven* kan bijna letterlijk genomen worden, want naast tekst en afbeeldingen zijn bewegende beelden en geluid mogelijk. Ook het [c]linken] (doorschakelen) naar aansluitende informatie komt veel levendiger over. Normaal neemt men een boek, kijkt in de inhoudsopgave en gaat dan verder. In digitale documenten is het mogelijk om direct door te klikken naar het hoofdstuk of de ge-

wenste informatie. De gewenste informatie hoeft niet in hetzelfde document te staan, maar kan ook elders van de harde schijf of elders van de wereld worden gehaald. Dit is juist tegenovergesteld ook het grote voordeel. Waar ter wereld men ook is, kan men de gewenste informatie lezen. Het opvragen en/of verzenden kost maar een fractie van de tijd en de kosten van papieren informatie.

De hang naar papier

Wat de boer niet kent, dat eet hij niet, is een bekend Nederlands gezegde. Afgaande op opmerkingen die regelmatig terugkomen op bijeenkomsten, seminars, cursusdagen, enzovoort, denk ik dat er nog veel boeren en boerinnen zijn. Om te plagen of te voeden vraag ik regelmatig of de dikke stapels informatie op papier ook op CD of Internetpagina's voorhanden zijn. Als ik informatieboeken bestel is mijn standaardvraag of de informatie ook digitaal beschikbaar is. (Zeker als het boek over informatietechnologie gaat.) Door felle reacties uit de zaal of bijterige antwoorden van uitgevers blijkt dat er voor de digitale informatie een grote angst bestaat. Soms lijkt die angst nog veel groter dan ooit de angst voor de boekdrukkunst en de komst van de stoommachine.

Bij vormgevers (of zij die daar voor door willen gaan) is het bijna onmogelijk om kunst- of presentatie-uitingen op de PC te maken. Dit moet per definitie op papier of linnen. Op papier vertrouwt men blindelings. Het komt zelfs voor dat e-mailberichten nog eens per fax bevestigd worden om zeker te weten dat het bericht is aangekomen. Deze e-mailberichten en faxen worden dan in meervoud gekopieerd om het bericht aan een groep mensen te doen toekomen. Ook als de hele groep per e-mail bereikbaar is.

Mijns inziens is het papier net als het beeldscherm een hulpmiddel en zit de creativiteit tussen de oren. Het eindresultaat wordt bepaald door de weergave op papier en/of het beeldscherm.

Wat kost papier?

Veel gebruikers van de computer gebruiken het apparaat als tekstverwerker. Drukken een papiertje af, verzenden het per interne of externe post en dat is het. De ontvanger moet er één of

meerdere dagen op wachten en het in een systeem opbergen. Zo worden er binnen bedrijven meters papier opgeslagen. Op werkplekken, afdelingsarchieven, centrale archieven, boekenplanken en dossierladen vol. Als deeltijdcoördinator arbeidsomstandigheden participeer ik in een facilitaire cursus bij een grote internationale organisatie. Hierin moeten de cursisten uitrekenen wat gemiddeld een strekkende meter papier kost aan exploitatie per jaar. Afhankelijk van hoe men het berekenen wil, komt men uit op tussen de f 2.000,- en f 4.000,-. Kijk maar eens om je heen. Tel de strekkende meters boekenplank en hangmappenladen in je kantoor en archieftruimte bij elkaar op en bedenk nog eens of al dit papier wel nodig is.

Wanneer papier en wanneer digitaal?

In de Nederlandse cultuur is het gewoon, zaken zwart-wit te bekijken en in hokjes in te delen. Mijn ervaring is dat wanneer je voorstander bent van digitalisering mensen je direct als een tegenstander van papier zien. Dit is natuurlijk niet zo. Je moet alleen de goede zaken van cellulose- en digitaal papier in je eigen voordeel gebruiken. Een leesboek of vaktijdschrift is heerlijk om te lezen in de uitvoering op cellulose papier. Dit papier gebruik je ook voor informatie die je snel even in een groepje uitdeelt en door wilt spreken. Als het doorgesproken is, gooi je het papier weg en sla je het digitaal op om ooit nog eens te raadplegen. Over het digitaal opslaan, het opzoeken van en het navigeren met informatie, tekeningen, plaatjes en bewegende beelden schenken we in de volgende Facto aandacht.

